

Egyetem a délvidék kapujában: Szeged város törekvései az egyetemért és a jogakadémiáért

Ámán Ildikó

Szegedi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar, Európai Jogtörténeti Tanszék
e-mail: aman.ildiko@gmail.com

Absztrakt

Egy egyetemalapítás mindig rendkívüli esemény a város és az ország életében. Hazánkban 1872-ben hozták létre a második tudományegyetemet Kolozsvárott, majd a következőkre negyven évet kellett várni. Ezen átmeneti időszak nem telt kísérletek nélkül, nagyszabású törekvések mutatkoztak meg a városok részéről, hogy hozzájuk kerüljön az egyetem. A küzdelem több síkon folyt, ingadozó intenzitással. Az általam kutatott téma a primer forrásnak számító országgyűlési naplókra, levéltári anyagokra és az országos napilapokra támaszkodik. A leggyakrabban elhangzott érv Szeged egyetemi városá válása kapcsán, hogy a város a Délvidék kapuja, amely révén kulturális expanziót tud megvalósítani a környező idegen ajkú lakosság irányába. Rögtön a Kolozsvári Tudományegyetem felállítása után felmerült a harmadik egyetem kérdése. Erre két helyen alakult ki mozgalom: Pozsonyban Berzeviczy Albert támogatásával; valamint Szegeden, amely 1790-től harcolt egy saját felsőoktatási intézményért. Szeged városa a jogakadémia felállítása ügyében hétszer, az egyetem tárgyában nyolcszor intézett kérvényt a kormányhoz.

Kulcsszavak: Délvidék kapuja, egyetem, felirat, pártolónyilatkozat, Szeged

1. TÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEK

Nem sokkal a Kolozsvári Tudományegyetem felállítása után napirendre került a következő, harmadik universitas kérdése. Jelentős mozgalom alakult ennek megszerzésére Pozsonyban, ráadásul mellette foglalt állást *Berzeviczy Albert*,¹ a másik

---

¹ *Berzeviczy Albert* (Budapest II. kerület): Jogi tanulmányait Kassán és Budapesten végezte. Az eperjesi jogakadémián jogtörténetet és enciklopédiát, nemzetgazdaságtant és politikát oktatott. A hágai nemzetközi választott bíróságban Apponyi Albert gróffal Magyarország képviselője volt. 1903-ban vallás- és közoktatásügyi miniszter volt; a Magyar Tudományos Akadémia 1905 novemberében az elnökévé választotta. VÉGVÁRY FERENC – ZIMMER FERENC (szerk.): *Sturm-féle országgyűlési almanach 1910–1915*, 1910, Budapest, 239–240.

kandidáló Szeged volt, amely már 1790-től küzdött saját felsőoktatási intézményért.² Legalább egy jogakadémiát szeretett volna létrehozni, azonban nem járt sikerrel. A jogakadémia felállítása ügyében hétszer: az 1802., 1827., 1868., 1899., 1900., 1906., 1910. években intéztek feliratot az uralkodóhoz; az egyetem tárgyában nyolcszor: az 1876., 1879., 1882., 1893., 1901., 1905., 1906., 1911. években. Az utóbbi volt a legfájóbb a városnak, hiszen a legtöbb anyagi áldozatot ő hozta a kandidálók közül, végül mégis elutasításra került. A jogakadémiáért és egyetemért való küzdelem felváltva zajlott, ennek oka abban keresendő, hogy a Kolozsvári Tudományegyetem 1872-ben való felállításától indult meg igazán az országos és a helyi mozgalom.³

2. KORAI PRÓBÁLKOZÁSOK

Szeged szabad királyi város tanácsa már 1827-ben feliratot intézett I. Ferenc királyhoz,⁴ amelyben annak tagjai érvekkel alátámasztva előadták főiskolai igényüket, ezek közül a legfontosabb, hogy az ország déli részén hiányoztak a felsőfokú oktatási intézmények.⁵ Ehhez pártolónyilatkozatként mellékeltek Bács, Csanád, Csongrád, Torontál vármegyék 1802. évi nyilatkozatait.⁶ Az 1827-es kérvény azért merült fel, mert a pozsonyi jogakadémiát a Helytartótanács szeretne volna áthelyezni, hiszen Győr és Pozsony közelsége révén a két intézmény akadályozta egy-

---

² TÓTH EDE: *Harc az egyetemért*, in GAÁL ENDRE (szerk.): *Szeged története 3. 2. rész, 1849–1919*, 1991, Szeged, 971.

³ *Emlékkönyv a Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem (1872–1944) létesítésének 125. évfordulója alkalmából*, 1997, Budapest, 82–83.

⁴ 1827. január 30-án a tanács felterjesztést intézett az uralkodóhoz, 14 pontban sorolták fel az indokaikat, ezt végül 1827. április 3-án fogadták el a rendek. GÁL FERENC: *Főiskolai törekvések Szegeden 1790–1922*, 1929. Szeged, 21–23.

⁵ 1827. április 9-én tartották az országos ülést, ahol a karok és rendek méltányolták a város törekvéseit, ezért 1827. október 24-én a kamara felhívta a tanácsot a költségvetési tervezet elkészítésére. Az akadémiai képzések a háromosztályú jogi tanfolyammal jöttek volna létre. REIZNER JÁNOS: *Szeged története*, harmadik kötet, 1900, Szeged Szabad királyi város Közössége, Szeged, 318.

⁶ A *Ratio Educationis* értelmében Mária Terézia uralkodása alatt négy akadémia működött a következő székhelyeken: Győr, Kassa, Nagyvárad, Zágráb. Majd az ötödik, pozsonyi felállítása idején felmerül a szegedi áthelyezés tekintettel arra, hogy Szeged önköltségen is hajlandó lenne egy ilyen intézmény létrehozására, ez azonban eredménytelen maradt. REIZNER: *i. m.* 317.; GÁL: *i. m.* 18.; MNL CSML *Szeged város polgármesteri hivatalának iratai (SZVPH) 1941: 3779, IV. B. 1407.c. 1618/1802, 2025/1802.*

más fejlődését, amelynek következtében szerencsésebb lett volna azt délre, Szegedre helyezni.⁷ Ez azért volt fontos, mert a Tiszántúli területek két akadémiával rendelkeztek, addig a Tiszán inneniek egyel sem, illetve a fiatalságnak sok anyagi megterheléssel járt az utazás.

A felirat, amelyet József főherceg nádornak is megküldtek, tartalmazta, hogy a város kész áldozatokat hozni az anyagi feltételek biztosítására, végül megállapodás nem jött létre. Ennek oka a fedezet hiányán kívül, hogy a jogakadémiák számát túl magasnak találta a felsőbb vezetés.⁸ A város a korábbi levélre magyarázatot kért, amely 1827. október 24-én érkezett meg az Udvari Kancelláriától a 34081. számú leirattal: az intézet fenntartására 13 ezer forintot kérnek, elkülönítve. Erre 1832-ben adtak választ: legfontosabbnak a városfejlődést tartották, ezért az intézmény fedezetére vagy a tiszai hidat vagy Tápé, esetleg Kistelek költségvetését ajánlották fel.⁹

3. AZ ÚJJAÉPÍTÉS IDŐSZAKÁBAN

A nagy szegedi árvíz 1879. március 5-én történt, amelynek következtében a város jelentős részét elmosta a Tisza. A helyreállítási munkálatok során napirendre került az egyetem kérdése is.¹⁰ 1879 decemberében a *Hon* kormánypárti napilap megállapította, hogy Szeged felé hajlik a mérleg Pozsonnyal szemben. A *Pesti Napló*¹¹ ugyanekkor közölte, hogy Szegeden a jogi és bölcsészeti fakultás felállítása nemzeti ügy.¹²

1879-ben jelent meg az *Emlékirat a Szegeden felállítandó egyetem tárgyában*, amely részletesen kibontja Szeged város korábbi törekvéseit: „Az Alföldnek és ezzel együtt Szegednek szüksége van egy egyetemre vagy főiskolára, hiszen ha fel is állítanak egyetemeket az ország más felén, az Alföldnek akkor is szüksége lesz egyre.” Szeged körül tekintélyes magyar anyanyelvű városiasodás indult meg:

---

⁷ *Emlékirat a Szegeden felállítandó egyetem tárgyában*, 1897, Szeged, 37–55, in MNL CSML SZVPH 1941, 503/1879.

⁸ DEVICH ANDOR: *Törekvések Szegeden egyetem létesítésére 1918 előtt*, 1894, Szeged, 13.

⁹ GÁL: i. m. 24.; MNL CSML SZVPH 1941, 1196/1827, 1255/1827, 1698/1827, 1817/1827.

¹⁰ A tanácsi bizottság 1879. október 27-én foglalkozott a kérdéssel. MNL CSML SZVPH 1941 503/1879.

¹¹ A *Religio* kiemelte, hogy a *Pesti Napló* nem engedte az egyetemek kérdéskörének ez elhalványulását, hanem időről időre elővette azt és állást foglal mellette. Egyik javaslata Debrecen, a másik Szeged volt, utóbbi helyre egy katolikus irányítású intézményt tervezett. *RELIGIO*, XXXII. évf., 1880. június 30., 52. szám, 413–424.; Uo., LVIII. évf., 1899. december 16., 48. szám, 384.

¹² GÁL: i. m. 38.

Hódmezővásárhely, Makó, Szentes, Orosháza, Szabadka, Zenta, Óbecse. Ezzel párhuzamosan számottevő idegen ajkú csoport is volt a környéken: Újvidék, Temesvár, Nagy-Becskerek, Lúgos városokban; ezek alapján látható, hogy Szeged egy jelentős, 100 km sugarú magyar és idegen nyelvű terület központjában fektült.¹³ 1880. november 18-án Szeged küldöttséggel járult az uralkodó elé, s a memorandumot is átadta, aminek eredményeképp a király engedélyével megkezdték az egyetem létrehozásának előmunkálatait. A város előljárósága november 21-én látogatta meg Tisza Lajos szegedi kormánybiztost,¹⁴ aki ígéretet tett arra, hogy Szeged kérelméért minden tőle telhetőt megtesz.¹⁵

A küzdelemben az vált meghatározóvá, hogy melyik város milyen mértékben hajlandó komoly összegeket áldozni a felsőoktatási intézmény megalapítására. Emellett a lokális és felekezeti szempontok váltak dominánssá, holott a kezdeti indokok Budapest centralizációjának csökkentése, új vidéki tudományos központok megteremtése volt.¹⁶ A vallás- és közoktatási minisztert nem az anyagi hozzájárulások motiválták egy-egy város kiválasztásában, de fontosnak találta, hogy egy stabil infrastruktúrával és fejlettséggel bíró település kapja majd meg az új tudományegyetemet.¹⁷

Trefort Ágost kultuszminiszter 1880 tavaszán *Felsőfolyamodványt* intézett az uralkodóhoz, amelyben három kérdést tett fel: az első a harmadik egyetem szükségességéről szólt; a második a legalkalmasabb helyet tárgyalta; legvégül az ország pénzügyi állapotára tért ki. Mindezekre választ is adott: az első esetében adatokkal demonstrálta, hogy vannak kollégiumok, ahol akár 400 hallgató is megfordult évente, így oda szükséges az egyetem. A második kérdésnél végső konklúzióként Pozsony mellett foglalt állást. Szeged mozgalmára is kitért, méltatta küzdelmét, ellenben megítélése szerint kizárólag akkor lehetne Szegedre egyetemet hozni, ha a középiskolai képzés is a legmagasabb szinten állna. A harmadik kérdés esetében a megoldást először a jogi, majd a bölcsészeti és az orvosi képzések létrehozása jelenthethné. Ezen terve a klasszikus oktatási struktúrának ellentmondott, hiszen abban az időben a bölcsészetre épült rá a jogi, teológiai és orvosi képzés.¹⁸

---

¹³ EMLÉKIRAT: *i. m.* 3–29.

¹⁴ ANTAL TAMÁS: A szegedi királyi biztosság közjogi háttere. Adalék Szeged dualizmuskori közigazgatás-történetéhez (1879–1883), in *URBS Magyar várostörténeti évkönyv IX.*, 2014, Budapest, 255.

¹⁵ GÁL: *i. m.* 45.

¹⁶ MIHÁLKOVICS GÉZA: *Mikor és hol állíttassék fel a harmadik egyetem?*, 1895, Budapest, 4–5.

¹⁷ LADÁNYI ANDOR: *A magyarországi felsőoktatás a dualizmus kora második felében*, 1965, Budapest, 33–35.

¹⁸ GÁL: *i. m.* 39.

Ekkor Pozsony és Szeged között levélváltás is zajlott a fenti okokból,¹⁹ majd Szeged városa kérvényt intézett²⁰ a kultuszminiszterhez. Ezt ismét több törvényhatóság támogatónyilatkozattal látta el Szeged felkérésére:²¹ 1880. február 26-án Kecskemét szabad királyi város főjegyzője,²² március 15-én Pécs szabad királyi város, március 27-én Torda vármegye alispánja,²³ május 19-én Torontál megye főjegyzője,²⁴ és végül június 2-án Jász-Nagykun-Szolnok vármegye alispánja²⁵ a harmadik egyetem tárgyában.²⁶

1881. október 23-án Trefort Ágost személyesen is megtekintette a várost.²⁷ Végül annak kedvezőtlen pénzügyi helyzete miatt csúszott a végső megállapodás, miközben a miniszter több esetben tájékoztatta a várost a feltételeiről. A látogatás után a szakértők alapos jelentést terjesztettek a miniszter elé, amelyet 1882. február 5-én küldtek meg a városnak és válaszára szólították fel azt. *Than Károly* és *Eötvös Lóránd* a jogi, bölcsészeti és természettudományi karokra vonatkozóan mondtak véleményt, amely szerint a felajánlott reáliskola épületét nem tartották elégségesnek. A klinikákra vonatkozóan *Korányi Frigyes* és *Fodor József* fogalmaztak meg kritikai megjegyzéseket. Az adott állapotokat nem tartották megfelelőnek, ezért új épületek felállítását szorgalmazták. Azonban beismerték, hogy Sze-

---

¹⁹ Uo. 42–43.; BANA JÓZSEF – BARNA ATTILA: Kísérlet a pozsonyi M. Kir. Erzsébet Tudományegyetem Győrbe telepítésére, in DOMINKOVITS PÉTER – HORVÁTH JÓZSEF (szerk.): *Győri tanulmányok*, 2015, Győr, 22–27.

²⁰ 3212. számú kérvény, MNL CSML Szeged város közgyűlési jegyzőkönyvei (SZVKJ) 1880. 70/1880.

²¹ Győr sz. k. város „tekintettel az ország jelen pénzügyi állapotára ez idő szerint nem pártolja” Szeged kérését. MNL CSML SZVPH 1941 2380/1880.

²² MNL CSML SZVPH 1941 6429/1880.

²³ MNL CSML SZVPH 1941 4645/1880.

²⁴ MNL CSML SZVKJ 1880. 256/1880.

²⁵ MNL CSML SZVKJ 1880, 384/1880.

²⁶ MNL CSML SZVKJ 1880. 136–138/1880.

²⁷ *Trefort Ágost* október 23-án járt Szegeden, délelőtt a Hungária szállodában a tisztelgő küldöttségeket fogadta Tisza Lajos kir. biztos és a szaktudósok jelenlétében. Trefort kifejtette, hogy a szegedi küldöttségnek ígéretet tett és azt jött beváltani, továbbá, hogy személyesen is informálódjon, mennyiben állnak fenn Szegeden az egyetem létesítésének feltételei. Mindehhez elkísérték Szász Károly miniszteri tanácsos, Markusovszky Lajos osztálytanácsos, Korányi Frigyes, Than Károly, Eötvös Lóránt egyetemi tanárok és Hauszmann Alajos műegyetemi tanár. Hangsúlyozta, hogy a *tudományok felvirágozása érdekében* szükség van a harmadik egyetemre, mindez egy vagy két év múlva lesz felállítható. EGER HETILAP, XX. évf., 1881. október 27., 43. szám, 467.

ged alkalmas a harmadik egyetem elhelyezésére, csupán jelentős anyagi áldozatokat kellene hozni a városnak.²⁸ A felhívásnak megfelelően Szeged válaszolt, amelyben a törvényhatóság kifejtette, hogy a *Ratio Educationis* a felsőoktatási intézmények számát négyben határozta meg, amelyeket feltehetőleg egyetemmé szándékoztak fejleszteni, azonban mindez addig a napig nem valósult meg. Az elmúlt száz évben a Délvidék jelentősen felfejlődött Szeged hathatós közreműködésének köszönhetően. Az egyetemalapítás célja elsődlegesen az államé, miközben Szeged jelentős támogatásokkal látná el azt. A választ 1882. szeptember 30-án vitte fel a polgármester, aki kiemelte, hogy elsődlegesen Dél-Magyarország érdekeit tartották fontosnak, továbbá, tudják, hogy a székhelyet az országgyűlés fogja eldönteni, azonban az új egyetem kérdése sürgős, hiszen 836 magyar hallgató élt ekkor Bécsben.²⁹

Végül nem volt sikeres ezen törekvése sem Szegednek, hiszen a tárgyalások megszakadtak azzal, hogy a város legutolsó nyilatkozatára nem érkezett érdemi válasz. Azonban a köztudatba sikerült átemelni a város egyetemhez való elvi jogosultságát.³⁰ Ezzel Szeged a harmadik egyetem kérdését eldöntöttnek látta a saját javára.³¹ Mindezek által az Emlékirat, a kormánynál történt látogatások következtében Szeged kérelmét a sajtó, a közfelfogás és a tudományos körök is elkezdték támogatni.³²

Ezt több Békés és Csongrád vármegyei újságcikk is megerősítette, hiszen 1885-ben a *Békésmegyei Közlöny* egy bécsi forrásra hivatkozott, hogy „*már a miniszternél van a harmadik egyetemről szóló törvénytervezet és abban Szegedet jelölik meg székhelynek.*”³³ 1888-ban elhunyt *Trefort Ágost* és utóda *Csáky Albin* lett, akit feliratban üdvözölt Szeged, amelyben felhívták az új miniszter figyelmét is az eldöntetlen egyetem kérdésére. Azonban az új miniszter mindaddig nem látta

---

²⁸A harmadik egyetem felállításánál a hazai tudományos életünk fejlesztésén kívül a legközvetlenebb indok a budapesti egyetem túlterheltségének megszüntetése volt. A reáliskolában elhelyezhető lett volna a jogi kar egésze, a bölcsészeti kar nem demonstratív tanszakai, a karok üléstermei, a dékáni irodák, a rektori hivatal és a quaestura. MNL CSML SZVPH 1941 35519/1880.

²⁹ GÁL: *i. m.* 47–53.

³⁰ Uo. 54.

³¹ EMLÉKIRAT: *i. m.* 37–42.; *Szeged az Egyetemért*, 1907, Engel Lajos Nyomdája, Szeged, 3–25.; Elsősorban Pozsonyt támogatja Trefort Ágost és Szeged esetében nem látott realitást sem az állami, sem a katolikus intézmény létrehozására. EGER HETILAP, XXI. évf., 1882. október 26., 43. szám, 1.; 1883. májusában az egyetem ügye ismét napirendre került, amely során kérdésként merült fel, hogy Szeged legyen-e az új egyetem székhelye, mint azt a közvélemény óhajtja, és mint azt Szeged fontos földrajzi helyzete megkívánja, vagy Pozsony, mint azt a miniszter akarná. NEMERE, XIII. évf., 1883. május 13., 39. szám, 1.

³² DEVICH: *i. m.* 20.

³³ BÉKÉSMEGYEI KÖZLÖNY, XII. évf., 1885. november 15., 92. szám, 3.

elérkezettnek a harmadik egyetem felállítását, amíg a Kolozsvári Tudományegyetem felszerelése zajlott.³⁴

4. HERMANN OTTÓ EGYSZEMÉLYES CSATÁJA

Eközben az országgyűlés kiemelten nem foglalkozott a harmadik egyetem kérdésével, főleg a megyei pártolónyilatkozatok felolvasására került sor, amelyekben kérték a harmadik egyetem Szegeden történő felállítását. A képviselőház, ha nem is tárgyalta Szeged kérvényét, de *Herman Ottó*³⁵ gyakran felszólalt a témában, leginkább a költségvetési viták során. 1880. március 12-én kifejtette, hogy teljességgel méltatlanul bánnak az Alfölddel és annak igényeivel, miközben a román és a szláv népesség kérései rövid idő alatt megvalósulnak. Továbbá igazságtalanul bánnak Szegeddel, miközben az egyik legmagyarabb város volt és már évek óta figyelmen kívül hagyták a kérését.³⁶

Az elismert természettudós által folyamatosan napirenden volt a szegedi egyetem kérdése a következő pár évben. 1882. március 9-én a szegedi kormánybiztos intézményével kapcsolatos újabb törvénytervezet okán szólalt fel, és fontosnak tartotta kiemelni, hogy a modern várossá válás feltétele egy egyetem megléte; illetve, ha csakugyan komolyan akarják, hogy Szeged életképes város legyen, akkor szükséges, hogy megyeszékhellyé is tegyék.³⁷ 1884. február 12-én ismét előhozakodott a város egyetem iránti kérésével és nehezményezte, hogy a téma a következő évi választások okán elhalasztásra került.³⁸

1887. február 17-én komoly vitába keveredett Trefort Ágosttal a harmadik egyetem miatt az 1887. évi költségvetési vita során. A tudós nehezményezte a miniszter folyamatos ígéretését, erre Trefort úgy válaszolt: „*Pozsonyt vagy Szegedet*

---

³⁴ DEVICH: *i. m.* 23.

³⁵ *Herman Ottó* 1836. június 27-én született Borsodban. Középkorai tanulmányai befejeztével Bécsben a műegyetemen szerzett diplomát. A bécsi udvari múzeum természettudományi osztályában hivatalnok lett. 1879 és 1883 között Szeged (II. kerület, Alsóváros), 1893 és 1896 között Miskolc, majd Törökszentmiklós országgyűlési képviselője volt. DEVICH: *i. m.* 16.; HALÁSZ SÁNDOR (szerk.): *Országgyűlési Almanach 1886*, 1886, Athenaeum Részvénytársaság kiadványa, Budapest, 70..

³⁶ *Képviselőházi Napló* XI. kötet, 223. ülés, 1880. március 12., 66–68.; DEVICH: *i. m.* 16–17.

³⁷ 75. ülés, 1882. március 9., *1881. évi szeptember hó 24-ére hirdetett Országgyűlés képviselőházának Naplója*, IV. kötet, 1882, Pesti könyvnyomda Részvénytársaság, Budapest, 126.

³⁸ 309. ülés, 1884. február 12., *Képviselőházi Napló*, XV. kötet, 1882, 64.; 120. ülés, 1885. május 9., *Az 1884. évi szeptember hó 17-ére hirdetett Országgyűlés képviselőházának Naplója*, VI. kötet, 1885, Pesti könyvnyomda Részvénytársaság, Budapest, 264.

*tartja megfelelőnek egy ilyen jellegű intézmény felállítására, azonban számára a legfőbb, hogy olyan helyen legyen [az] intézmény, ahol kellően látogatják is.*³⁹ 1890. január 24-én Hermann újra felszólalt a költségvetési vitában, kiemelte, hogy tisztelettel viseltet Budapest értékei iránt: „Nagyra tartja Pozsonyt és Kassát is, de ott specifikus magyar kultúra sohasem fog kifejlődni: továbbá Magyarország legfontosabb ember számát, az Alföld legmagyarabb népét, ott hagyják a parasztságban, parasztvárosaikban.” Illetve hozzátette, ha a képviselők azt gondolják, azért küzd az alföldi egyetemért, mert Szegedet támogatja minden körülmények között, akkor megjegyzné, hogy tiszta szívvel pártolja, hogy helyezték az egyetemet akár Makóra, Hódmezővásárhelyre vagy bármely más településre.⁴⁰

5. A MILLENNIUM IDŐSZAKÁBAN

1893. október 3-án a *Budapesti Hírlap* Szeged mellett foglalt állást, azt tartotta a legalkalmasabbnak az egyetemlétesítésre mind a város közössége és fekvése, a lakosság megosztottsága és kultúrintézményei szempontjából. A település az árvíz után az ország második városává fejlődött és komoly közművelődési központjává vált a vidéknek, mindezt a Délvidékről beáramló tanulni vágyó ifjúság száma is reprezentálta.⁴¹ 1893. január 21-én Csáky Albin kultuszminiszterhez ismét egy feliratot intéztek a szegediek a harmadik tudományegyetem felállítása érdekében. A városi képviselők legfőbb célja volt, hogy már a millenniumkor letegyék az új egyetem alapkövét.⁴² 1893. október 10-én a város 12 tagú küldöttsége nem csak az összes budapesti sajtóirodát járta be, hanem valamennyi pártklubot is. Azon felül Bánffy Dezsőt, a képviselőház elnökét, Way Miklóst, a főrendiház elnökét, Wekerle Sándor miniszterelnököt, Csáky Albin kultuszminiszter és Berzeviczy Albert államtitkárt is meglátogatták. A küldöttséghez csatlakozott Tisza Lajos⁴³ mint Szeged város országgyűlési képviselője. A felkeresett személyek mindegyike egyöntetűen támogatta Szeged kérvényét, kivéve Szilágyi Dezső igazságügy-miniszter,

---

³⁹ 324. ülés, 1887. február 17., Képviselőházi Napló, XV. kötet, 1885, 239–343.

⁴⁰ 317. ülés, 1890. január 24., „Az 1887. szeptember hó 26-ára hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója, XV. kötet, 1890, Pesti könyvnyomda Részvénytársaság, Budapest, 267–271.

⁴¹ BUDAPESTI HÍRLAP, XIII. évf., 1893. október 3., 273. szám, 4.

⁴² MNL CSML SZKVJ 1893. 294–29/1893.; MNL CSML SZVPH 1941 25853/1893.

⁴³ Elmondása alapján az egyetem ügyét a Millenniumra tekintettel nem lehet megoldani, azonban ha alkalmasabb lesz az időpont, akkor az első sorban fog küzdeni ezért a célért. GÁL: *i. m.* 64.

mivel ő Pozsony országgyűlési képviselője volt.⁴⁴ A város memorandumát az uralkodóhoz a fenti küldöttség vitte, aki október 23-án fogadta őket,⁴⁵ majd jó szándékáról és kellő figyelméről tett ígéretet a szegedi egyetem kérdésében.⁴⁶

Közben a képviselőház 1893 novemberében tárgyalta a következő évi költségvetést, ahol szintén szóba került az egyetem kérdése: *Sághy Gyula*,⁴⁷ *Hermann Ottó*⁴⁸ és *Berzeviczy Albert* szólalt fel e témában. Berzeviczy elmondta, hogy a miniszternél már a kezdetektől fogva el volt döntve az egyetem helye. Felsorolta az egyetemre kandidáló városokat; Pozsonyt első helyen említette, majd Szegedet, azonban utóbbi esetében „megállapítja, hogy nincs intelligenciája,⁴⁹ holott már ítélőtábla is működött ott.”⁵⁰

1895-ben megismétlődött a korábbi vita. Hermann kifejtette, hogy a harmadik egyetemért folyó küzdelem legélesebben a két város közt folyt, Berzeviczy Albert Pozsonyt tartotta a legalkalmasabb helynek, azzal, hogy Szegednek inkább a második műegyetemet juttatná. Ellenfele ezzel nem értett egyet, hiszen az Alföld a legalkalmasabb a tudományos művelődés folytatására, ugyanakkor a mezőgazdasági jellegéből adódóan nem alkalmas ipari célokra, ezért egy műegyetem létesítése nem volna szerencsés. A műszaki egyetemet oda kellene helyezni, ahol megvannak hozzá a technikai és gyári feltételek, amelyre a legmegfelelőbb a Felvidék, azon belül is Selmechánya.⁵¹

A vita 1896 februárjában folytatódott, amikor is *Hortoványi József* Pozsony mellett érvelt és adatokkal támasztotta alá álláspontját. Elismerte, hogy tisztában

⁴⁴ A sajtó teljes támogatását ígért Szegednek ezen cél megvalósítására. BUDAPESTI NAPLÓ, XIII. évf., 1893. október 10., 280. szám, 7.; ua. XIII. évf., 1893. október 11., 281. szám, 5.; ua. XIII. évf., 1893. október 12., 282. szám, 6.; GÁL: *i. m.* 62–64.

⁴⁵ BUDAPESTI NAPLÓ, XIII. évf., 1893. október 18., 288. szám, 8.

⁴⁶ BUDAPESTI HÍRLAP, XIII. évf., 1893. október 24., 294. szám, 4.; FŐVÁROSI LAPOK, XVII. évf., 1880. november 30., 266. szám, 1319., 2294.; MNL 1941 29756/1893.

⁴⁷ „A helyzetre való tekintettel, Szeged egyetemért való igénye ha nem is sikeres, de egy műegyetemet nyugodt szívvel igényelhet. Hiszen a műegyetem az egyetemmel egyenrangú kulturális intézet és Szeged városára és vidékére sokkal messze hatóbb, mint ott egy harmadik egyetem felállítására, annál inkább, mert hiszen már a debreceni egyetem terve is kiemelkedett embriójából, tehát Szegednek távol kilátása van ezzel az egyetemre.” 253. országos ülés, 1893. november 21., *Az 1892. évi február hó 18-ára hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója*, XIV. kötet, Pesti könyvnyomda részvénytársaság, Budapest, 1893, 278.

⁴⁸ 1895. február 1-jén ismét szorgalmazta a harmadik egyetem létesítését Szegeden, arra hivatkozással, hogy a versengő városok közül egyedül Szeged az igazi magyar város. REIZNER: 1901, 973.

⁴⁹ Éppen ezért tartja szükségesnek egy egyetem odahelyezését. GÁL: *i. m.* 65–66.

⁵⁰ ANTAL TAMÁS: *A Szegedi Ítélőtábla története 1890–1914 között..Fejezetek a Szegedi Ítélőtábla történetéből I.*, 2014, Budapest–Szeged, 21–42.

⁵¹ 451. ülés, 1895. február 1., Képviselőházi Napló, XXII. kötet, 1895, 238–243.

van Szeged igényeivel, de a pozsonyi egyetem kerülne a legkevesebb anyagi befektetésbe. *Sima Ferenc* viszont Szeged mellett foglalt állást és a szélsőbaloldal támogatta ezen nyilatkozatát. Megállapítása szerint Szeged mellett nem csak a nemzetiségi szempontok álltak, hanem a délvidéki központnak számító város a kultúrát is képviseli a környéken.⁵² Majd *Városov Gyula* kért szót és számon kérte a kultuszminisztert, *Wlassics Gyulát* a harmadik és negyedik egyetem miatt. Elengethetetlennek tartotta, hogy Szeged kapja azt; tudta jól, Debrecen pozíciója megkérdőjelezhetetlen volt mint harmadik egyetemé, éppen ezért a negyediknek Szegedet kérte, még pedig katolikusnak, ha Debrecen református irányítású lesz.⁵³

6. A SZÁZADFORDULÓTÓL AZ 1912. ÉVI XXXVI. TÖRVÉNYCIKKÜNKIG

1900-ben újabb feliratot küldött Szeged az uralkodónak, ekkor a jogakadémia minél hamarabbi felállítását kérvényezték.⁵⁴ Közismert, hogy a Kolozsvári Tudományegyetem építési munkálatai ekkorra már befejeződtek, azonban Budapest túlzúsúfoltsága megmaradt, Kolozsvárra ugyanis a Királyhágón túliak mentek tanulni. Ennek következtében a külföldön hallgató fiatalok száma továbbra is jelentős maradt, mindeközben a jogakadémiák megszüntetését tervezte a kultuszminiszter.⁵⁵ 1901. február 9-én a szegedi küldöttség megjelent a miniszter előtt, *Wlassics Gyula* válaszul kifejtette, hogy a város kérése nem aktuális, hiszen a műegyetem és a kolozsvári klinikák építése most zajlik, amelyek jelentős anyagi terheket okoznak az államnak.⁵⁶

1907-ben Kassa,⁵⁷ Debrecen és Szeged között zajlott a vita az új egyetem székhelyéért, amikor is az év tavaszán Szeged városa a korábbi támogatókat ismételten megkereste,⁵⁸ köztük Békés vármegyét. Mint köztudomású, 1827-ben Sze-

---

⁵² 590. ülés, 1900. október 8., Képviselőházi Napló, XXX. kötet, 1896, 5–10.

⁵³ 244. ülés, 1898. február 18., *Az 1896. évi november hó 23-ára hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója*, XIII. kötet, 1898, Pest Könyvnyomda és Részvénytársaság, Budapest, 86–87.

⁵⁴ PROTESTÁNS, XLIII. évf., 1900. február 25., 8. szám, 126.; MNL CSML SZVPH 1941 5867/1900, 2770/1900.

⁵⁵ GÁL: *i. m.* 67–70.

⁵⁶ Uo. 72.

⁵⁷ 1902-ben indított mozgalmat egyetem iránt és 1906-ra láthatóvá vált, hogy a miniszter is ezen város felé hajlik inkább, mint Szeged felé. (Uo. 77.); 1909-re az egyetemért folyó versenyben Kassa helyét átvette Debrecen, Pozsony és Szeged megmaradt. Uo. 90.

⁵⁸ MNL CSML SZVPH 1941 4409/1907: Baja; 95/1907: Zombor; 179/1907: Hódmezővásárhely; 8944/1907: Arad; 10587/1907: Kiskunfélegyháza; 10313/1907: Nagybecskerek;

gedet támogatta a vármegye, azonban 1907-ben fordulni látszott az irány. A *Békésmegyei Közlöny* arról számolt be 1907. február 7-én, hogy feltehetőleg Debrecen fogja támogatni a megye, ellenben a hó végén a folyóirat már arról tudósított, hogy *Fábry Károly* felszólalására mégis Szeged mögé sorakozott fel.⁵⁹ Minderre Csongrád megye április 11-én válaszolt is szívélyes köszönő átirattal.⁶⁰ Eközben 1907. január 11–16-án *Bánffy Dezső*,⁶¹ *Nyári Béla*,⁶² *Becsey Károly*,⁶³ és *Kmety Károly*⁶⁴ felszólalt a képviselőházban Szeged javára. Ez idő alatt a *Bácskai Hírlapban Szabadka* nyilatkozatát olvashatjuk: „*mint az ország harmadik városa*⁶⁵ tudja nem is kandidatek egyetemért, de számára nem közömbös az újonnan létrejövő egyetem székhelye.”⁶⁶ 1908. január 18-án újabb küldöttség ment Szegedről

---

9412/1907: Zenta; 4964/1907: Szabadka, 11730/1907: Bács-Bodrog vármegye; 11175/1907: Csongrád vármegye, 9224/1907: Békés vármegye.

⁵⁹ MNL CSML SZVPH 1941 573/1907.

⁶⁰ BÉKÉSMEGYEI KÖZLÖNY, XXXIV: évf., 1907. február 02., 10. szám, 3.; Uo. XXXIV. évf., 1907. február 28., 16. szám, 1–2.; Uo. XXXIV. évf., 1907. április 11., 28. szám, 2.

⁶¹ Mikor legelőször felszólalt Szeged mellett, akkor sem Szegeden, sem Debrecenben nem járt. Viszont már akkor tudta, hogy jelen város a legalkalmasabb az egyetem székhelyének. Az ott élő magyarságnak szüksége volt egy szellemi bázisra, a környékbeli nemzetiségi csoportok számára pedig egyfajta beolvasztási eszköz és egyben fegyver lehetett. (88. ülés, 1907. január 11., *Az 1906. évi május hó 19-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója*, V. kötet, 1907, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai részvénytársulat Nyomdája, Budapest, 282–287.)

⁶² Felszólalásában kitért Szeged törvényhatósági bizottságának a határozatára: a szegedi egyetem felállítása az állam legkisebb pénzügyi megerőltetésébe kerülne, amely a nehéz pénzügyi viszonyok között fontos dolog. A város hat millió koronát szavazott meg a költségekre, átadná összes közkórházat, Somogyi–könyvtárát és múzeumát rendelkezésre bocsátaná az egyetemnek, és az összes építkezésekre szükséges telkeket ingyen átadná. (86. ülés, 1907. január 14., *Képviselőházi Napló*, V. kötet, 1907, 218.; MNL CSML SZVPH 1941 2396/1906.)

⁶³ Azt tartja, hogy az egyetemi ifjúságot erkölcsös neveléssel kell képezniük, úgy kell nevelnünk, hogy jellemben erősödjenek, jó hazafiakká váljanak, s ezért azt gondolja, jó helyre mutat, ha Szeged városát jelöli ki annak a helynek, ahol a harmadik egyetem felállítandó. Mert Szeged város munkás, szorgalmas, becsületes, hazafias magyar népe olyan, hogy tanulhat tőle az egyetemi polgárság, amely Szeged város falain belül fogja elsajátítani a magasabb műveltséget. (89. ülés, 1907. január 15., *Képviselőházi Napló*, V. kötet, 1907, 315.)

⁶⁴ A közvélemény Szeged mellett volt, sok közigazgatási szervvel rendelkezett, a nemzeti eszme erős és innen ilyen nevelésű fiatalok kerülnének ki. 89. ülés, 1907. január 15., *Képviselőházi Napló*, V. kötet, 1907, 320–321.

⁶⁵ Feltehetőleg itt az országban betöltött pozíciójára utalhatott, ugyanis méreteit tekintve nem a harmadik volt az országban.

⁶⁶ GÁL: *i. m.* 88–89.

Budapestre,⁶⁷ Apponyi Albert és Wekerle Sándor fogadta őket, akik ígéretet tettek arra, hogy „Szegednek egyetemet kell kapnia.”⁶⁸ 1909 áprilisában Apponyi nyilatkozott az egyetemek kapcsán, elmondta, hogy első helyen Pozsony áll, majd Kassa, Debrecen és végül Szeged. Utóbbit fájdalmasan érintette a nyilatkozat, hiszen ekkor szembesült azzal, hogy minden 1803 óta zajló kísérlete hasztalan maradt.⁶⁹

1909. november 25-én *Tisza István* a Debreceni Református Egyetem mellett foglalt állást, holott korábban Szeged támogatója volt.⁷⁰ Feltehetőleg ezen eseménynek a következménye, hogy Szeged törvényhatósága utasította a várost, haladéktalanul hozzon létre egy jogakadémiát. Okát abban látták, hogy bár a király kifejtette, várható a közeljövőben egyetemalapítás, de kizárólag évek múlva, és lehet, hogy Szeged jogát akár el is vitatják majd. Így ezt megkerülendő a város magára vállalta e terhet egy önálló intézmény létrehozásával. A hallgatói létszám tekintetében majd 1000 diákot vártak, amelyet a környező középiskolák tanulóiból fel tudtak volna tölteni. Ráadásul a Pesten tanuló fiatalok kizárólag csak a pénzt költötték, ugyanis a budapesti egyetem 200 fő befogadásra volt alkalmas előadásokként, ennek következtében a kimaradt hallgatók a városban lézengtek.⁷¹

Zichy János 1911 áprilisában nyilatkozott a városokkal való konzultációról. Akkor már csak Szeged volt hátra. Ígéretet tett arra, hogy még nyáron eldönti az egyetem székhelyét. Ez okból Szeged város küldöttséget menesztett a miniszterhez annak meghívására,⁷² a korábbról ismert memorandumokkal.⁷³ Azonban az itt elhangzottakból nem került semmi a nyilvánosság elé. Zichy későbbi nyilatkozatában kifejtette, hogy a székhely kérdését alá kell rendelni az ország érdekeinek, ott kell az egyetemet felállítani, ahová a „szellemi erők” szívesen mennek. Ugyanek-

---

⁶⁷ Már 1907 őszén szervezésnek indult a követjárás, amely során a környező megyék képviselőit kérték fel kísérőnek: végül 144 fővel 11 vármegyéből. MNL CSML SZVPH 19411907-es iratok.

⁶⁸ SZEGEDI NAPLÓ, XXX. évf., 1908. január 19., 17. szám, 1–2.; MNL CSML SZVPH 1941 3554/1908.

⁶⁹ GÁL: *i. m.* 87–89.

⁷⁰ Uo. 91.

⁷¹ MNL CSML SZVPH 1941 41978/1910.

⁷² MNL CSML SZVPH 1941 12628/1911.

⁷³ Közgyűlési határozat az egyetem tárgyában: „Századok óta Budapest után a legnépesebb és legszebb városa az országnak Szeged, 36 középfokú oktatási intézménye van, amelynek révén 2000–2500 hallgatót tudna befogadni az új egyetem.” A felirat taxatív felsorolja, hogy Szegeden milyen intézmények, egyesületek voltak, azonban érdemleges adatot nem tartalmazott. MNL CSML SZVKJ 1911. 15147/1911.; MNL CSML SZVPH 1941 15147/1911.

kor zajlott a költségvetési vita, ahol többen felszólaltak Szeged mellett, és júniusban jelent meg a miniszteri küldöttség a helyszíni szemlére.⁷⁴ Közben Debrecen az anyagi felajánlását felemelte, így egyetemi várossá válása teljesen egyértelművé vált. Illetve Pozsonyban a miniszter kijelentette, hogy a maga részéről örülne, ha Pozsony kapná az egyetemet, amely ironikus, hiszen ő jelölte ki ezen városokat.

Augusztusban Szeged utolsó próbálkozása zajlott, amely során több mint 500 fős küldöttség utazott fel a miniszterhez,⁷⁵ azonban a létszám inkább elrettentő volt, mint sem meggyőző. Az egyetem helyének a kérdése eldöntött lehetett erre az időre, erre engednek következtetni a kultuszminiszter korábbi nyilatkozatai. Elismerte, hogy az egyetem alapításának a feltételei fennállnak Szegeden, azonban ha mégsem ott jönne létre, főiskolára akkor is igényt formálhat a város, ezzel egyértelművé vált Szeged sorsa. Hajdú vármegye főispánja 1911. október 27-én magától a kultuszminisztertől tudta meg, hogy az egyetem hozzájuk kerül és Debrecen hamarosan a szerződést is átveheti. Szegedet mélyen lesújtotta a hír, így újból arra jutott, hogy önerejéből hoz létre egy jogakadémiát. Ezek után került sor a miniszteri előterjesztésre a Debreceni és Pozsonyi Tudományegyetemekre vonatkozóan. Zichy Mihály kultuszminiszter 1911. december 1-én terjesztette az alapítási javaslatát a képviselőház elé, amelyben Debrecent és Pozsonyt jelölte meg egyetemi székhelynek, így Szeged végleg elesett az egyetemről.⁷⁶ Hosszabb vitát követően tisztázták a részletkérdéseket, majd a miniszteri javaslatot tárgyalni kezdték, amelyet egy hosszabb obstrukció követett. A képviselőházban június 7-én került sor a harmadszori olvasatra; ez az a nap, amikor Tisza István⁷⁷ házelnökre Kovács Gyula hírlapíró rálőtt, majd önmagára is. Az uralkodó még azon a napon szentesítette az 1912. évi XXXVI. törvényként.⁷⁸

---

⁷⁴ MNL CSML SZVPH 1941 23428/1911.

⁷⁵ Már az eredeti tervek az egész délvidék bevonására vonatkoztak. MNL CSML SZVPH 1941 24487/1911.

⁷⁶ GÁL: *i. m.* 97–105.

⁷⁷ *Tisza István* Arad város képviselője, 1861. április 22-én Budapesten született, az egyetemi tudományokat külföldön és Budapesten hallgatta; az utóbbi helyen szerezte meg az államtudományi tudorságot. 1903. november 3-án miniszterelnökké neveztetett ki és a belügyi, valamint a király személye körüli minisztérium vezetésével bízott meg, és ugyanakkor titkos tanácsosi méltóságot nyert. Elnöke az összeférhetlenségi állandó bizottságnak, tagja a felirati, a pénzügyi, a közigazgatási és az Erzsébet királyné emlék-bizottságnak. VÉGHVÁRY – ZIMMER: *i. m.* 447–451.

⁷⁸ OROSZ ISTVÁN – IFJ. BARTHA JÁNOS (szerk.): *A Debreceni Egyetem története 1912–2012*, 2012, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 44., 48–49.

7. A TRIANONI BÉKESZERZŐDÉS KÖVETKEZMÉNYEI

Amikor a Kolozsvári Tudományegyetem „otthon nélkül” maradt, ugyanis a románok anektálták a várost, *Somogyi Szilveszter*, Szeged város polgármestere 1919. május 9-én, pár nappal a megszállás után, felhívással fordult az oktatói karhoz: *jöjjenek Szegedre a menekült hallgatók vizsgáztatása céljából*. Júliusban már diákküldöttség kérte ugyanezt a kolozsvári oktatóktól.⁷⁹ 1919 őszén⁸⁰ a szegediek a minisztériumot és a Budapesten tartózkodó menekült tanárokat próbálták rávenni a Tisza-parti letelepedésre. Eközben ők kezdtek berendezkedni a fővárosban, hiszen ott működött a két menekült egyetem majd másfél évig. November végén Somogyi Szilveszter küldöttsége épületeket ajánlott fel az egyetemi intézetek számára, továbbá negyven tanári lakást az oktatói karnak és egy internátust a hallgatósnak. A Szegeden való elhelyezést azzal indokolták, hogy az erdélyi ifjúság egy része már a városban volt, és Szeged sokkal közelebb állt Kolozsvárhoz. Kevésbé nemzetközibb mint Budapest, amely túlszűfolt volt, és a tudományos versenynek sem tett volna jót egy újabb intézményt integrálni a fővárosba.⁸¹ *Haller István* mindezekre oly módon válaszolt, hogy ha a megszállás véget ér, akkor át-helyezhető lesz Szegedre, de addig Budapesten hagyja.⁸²

Schneller István prorektor vezette 9 tagú tanács 1920 januárjában újabb kísérletet tett a kolozsvári oktatók elcsábításra. Ez már eredményes volt, ugyanis ezt követően az egyetem tanácsa elvben elfogadta a Szegedre költözés gondolatát. A miniszteri küldöttek január 12-én megjelentek Szegeden,⁸³ és az átadandó épületekről tárgyaltak, amely során Szeged azokat ajánlotta fel, amelyek egy részét ma is ismerjük (Királyi Ítéltábla, Leszámítoló Palota, Állami Főgimnázium, Felsőkereskedelmi Iskola).⁸⁴ 1920 augusztusában a két „száműzött” egyetemi rektort felhívták nyilatkozattételre, amikor is a pozsonyi Pécsét és a kolozsvári Szegedet jelölte meg új székhelyül. 1920. augusztus 12-én a kultuszminiszter tiszteletét tette Szegeden és kijelentette, hogy méltányolja a város áldozatkészségét, ezért a Kolozsvári Tudományegyetemet ideiglenesen Szegedre helyeztette. Sajnos miniszterváltás történt, Szeged *Vass József* kultuszminisztert előde döntéséről igyekezett

⁷⁹ GÁL: *i. m.* 105.

⁸⁰ 1919 novemberében *Tóth Lajos* államtitkár jelenlétében az erdélyi tanárok és a magyar kormány államtitkárai közül néhány fős értekezletet tartottak Budapesten. Uo. 105.

⁸¹ VINCZE GÁBOR: *A száműzött egyetem – A Ferenc József tudományegyetem sorsa Kolozsvártól Szegedig (1919–1921)*, 2006, JatePress, Szeged, 89–112.; MNL CSML Ferenc József Tudományegyetem Rektori hivatalának iratai (FJTRH) 1. doboz, 43–1919/20.

⁸² GÁL: *i. m.* 106.

⁸³ MNL CSML SZVPH 1941 2180/1920.

⁸⁴ MNL CSML SZVPH 1941 17529/1920.

tájékoztatni, és annak álláspontjára rábírní. Vass támogatta ugyan Szeged kérvényét, azonban az oktatói kar véleményét is fontosnak tartotta, s utóbbiak egy része Debrecenbe akart menni, hiszen ott már volt egy kiépített kutatói bázis. A minisztertanács 1921. február 1-én hozta meg a döntését, amelyben fenntartotta korábbi elhatározását, így Szeged kapta meg ideiglenesen az egyetemet, orvosi kar nélkül.⁸⁵ A hónapok előrehaladtával egyre több problémával kellett megküzdenie a városnak. A legtöbb nehézséget az ítéltábla palotájának átengedése jelentette.⁸⁶ *Tomcsányi Vilmos Pál* igazságügy–miniszter csupán komoly ellenszolgáltatások árán volt hajlandó lemondani erről, végül maga *Várhelyi József* közölte a miniszterrel, hogy már csak az ő támogató válasza szükséges.⁸⁷

A törvényjavaslatot már orvosi karral együtt 1921. május 27-én terjesztették a nemzetgyűlés elé, amelyet június 17-én egyhangúan elfogadtak.⁸⁸ A kormányzó június 27-án hirdette ki az 1921. évi XXV. törvénycikkelyt, amely kimondta a két egyetem ideiglenes elhelyezését Szegeden, illetve Pécsen.⁸⁹ Ezzel befejeződött Szeged város évszázados küzdelme egy felsőoktatási intézményért, és új fejezetet nyitott a történelmében.

8. ÖSSZEGEZÉS

Szegednek hosszú utat kellett bejárnia azért, hogy vágya végre teljesüljön. Az országgyűlésben sem voltak hozzá kegyesek a képviselők. A miniszterek kizárólag ígérekkel látták el a városi előljárókat. Szeged, ha nem is azonnal, de idővel kiérdemelte volna a tudományegyetemet, azonban a vis maiorok (árvíz, háború) közrejátszottak elmaradásában. A nagy árvíz megakasztotta ezen törekvést, amely ha nem történik meg, akkor akár Debrecen mellett Szeged kaphatta volna a negyedik egyetemet. A háborút követő terület-elcsatolások révén azonban a városban helyezték el ideiglenesen a Kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemet, amely kisebb szünetet beiktatva (1940–1944) itt lelte meg végső székhelyét. Mint látható, az egyetem elhelyezésének kérdésében gyakran nem a szakmai szempontok játszottak döntő szerepet, hanem a politika és Szeged korábbi törekvéseinek tiszteletben tartása. Ahhoz, hogy megismerjük egyetemünk történelmét, nem csak

---

⁸⁵ MNL CSML FJTRH 1. d. 931–1920/21.

⁸⁶ ANTAL TAMÁS: *A Szegedi Ítéltábla története 1914–1921 között*. Fejezetek a Szegedi Ítéltábla történetéből II., 2015, Budapest–Szeged, 57–78.

⁸⁷ GÁL: *i. m.* 106–112.

⁸⁸ MNL CSML Ferenc József Tudományegyetem rektori hivatalának iratai 1. d. 1357 1357–1920/21.

⁸⁹ GÁL: *i. m.* 112.

a meglévő vonatkozó forrásanyaggal kell foglalkoznunk, hanem az előzményekkel is, hiszen ezáltal sokkal pontosabb képet kapunk az alapítási körülményekről és azok mibenlétéről.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

Szakirodalom:

- [1.] ANTAL TAMÁS: A szegedi királyi biztosság közjogi háttere. Adalék Szeged dualizmuskori közigazgatás-történetéhez (1879–1883), in *URBS Magyar várostörténeti évkönyv IX.*, 2014, Budapest, 255–275.
- [2.] ANTAL TAMÁS: *A Szegedi Ítéltábla története 1890–1914 között. Fejezetek a Szegedi Ítéltábla történetéből I.*, 2104, Budapest–Szeged.
- [3.] ANTAL TAMÁS: *A Szegedi Ítéltábla története 1914–1921 között. Fejezetek a Szegedi Ítéltábla történetéből II.*, 2015, Budapest–Szeged.
- [4.] BANA JÓZSEF – BARNA ATTILA: Kísérlet a pozsonyi M. Kir. Erzsébet Tudományegyetem Győrbe telepítésére, in DOMINKOVICS PÉTER – HORVÁTH JÓZSEF (szerk.): *Győri tanulmányok*, 2015, Győr.
- [5.] DEVICH ANDOR: *Törekvések Szegeden egyetem létesítésére 1918 előtt*, 1894, Szeged.
- [6.] *Emlékirat a Szegeden felállítandó egyetem tárgyában*, Szeged.
- [7.] *Emlékkönyv a Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem (1872–1944) létesítésének 125. évfordulója alkalmából*, Budapest, 1997.
- [8.] GÁL FERENC: *Főiskolai törekvések Szegeden 1790–1922*, 1922, Szeged.
- [9.] HALÁSZ SÁNDOR (szerk.): *Országgyűlési Almanach 1886*, 1886, Athenaeum Résztársaság kiadványa, Budapest.
- [10.] LADÁNYI ANDOR: *A magyarországi felsőoktatás a dualizmus kora második felében*, 1965, Budapest.
- [11.] MIHÁLKOVICS GÉZA: *Mikor és hol állíttassék fel a harmadik egyetem?*, 1895, Budapest.
- [12.] OROSZ ISTVÁN – IFJ. BARTHA JÁNOS (szerk.): *A Debreceni Egyetem története 1912–2012*, 2012, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- [13.] *Az országgyűlés képviselőházának naplója*. Budapest, 1878, 1880, 1881, 1882, 1884, 1885, 1887. 1890, 1893, 1896, 1907, 1911.
- [14.] REIZNER JÁNOS: *Szeged története, harmadik kötet*, 1900, Szeged Szabad királyi város Közössége, Szeged.
- [15.] *Szeged az Egyetemért*, 1907, Engel Lajos Nyomdája, Szeged.
- [16.] TÓTH EDE: *Harc az egyetemért*, in GAÁL ENDRE (szerk.): *Szeged története 3. 2. rész, 1849–1919*, 1991, Szeged.
- [17.] VÉGVÁRY FERENC – ZIMMER FERENC (szerk.): *Sturm-féle országgyűlési almanach 1910–1915*, 1910, Budapest.
- [18.] VINCZE GÁBOR: *A száműzött egyetem – A Ferenc József tudományegyetem sorsa Kolozsvártól Szegedig (1919–1921)*, 2006, JatePress, Szeged.

Periodikák:

- [1.] Békésmegyei Közlöny
- [2.] Budapesti Hírlap
- [3.] Budapesti Napló
- [4.] Eger Hetilap
- [5.] Fővárosi Lapok
- [6.] Nemere
- [7.] Protestáns
- [8.] Religio
- [9.] Szegedi Napló

Levéltári anyag:

- [1.] Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei levéltára: Szeged város közgyűlési jegyzőkönyvei 1880, 1893.
- [2.] Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei levéltára: Szeged város tanácsi jegyzőkönyvei 1911.
- [3.] Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei levéltára: Szeged város polgármesteri hivatalának iratai 1941, 3779, IV. B. 1407.c.
- [4.] Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei levéltára: Ferenc József Tudományegyetem rektori hivatalának iratai 1. d. 1919–1924.

